

СПОРТ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ: ДО 70-ЛІТТЯ ВІД ДНЯ УТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ СПОРТОВОЇ ЦЕНТРАЛІ АМЕРИКИ І КАНАДИ

¹ ГО «Відділення НОК України у Львівській області»

² Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Анотація. Важливим чинником в історії українського спорту була й залишається ефективна діяльність організованих спортивних структур західної української діаспори, діяльність яких є своєрідним феноменом національного спортивного руху.

В грудні 2025 року виповнилося 70 років від дня утворення унікальної спортивної організації – Української Спортової Централі Америки і Канади (УСЦАК), яка окрім важливих статутних завдань з виховання української молоді засобами спорту далеко за межами України, зміцнення етнічної єдності світового українства, відіграє важливу роль у розвитку олімпійського руху України.

Ключові слова: УСЦАК, історія українського спорту, організований спортивний рух української діаспори, українська діаспора, світове українство, закордонне українство, 70-річний ювілей.

Annotation. An important factor in the history of Ukrainian sports has been and remains the effective activity of organized sports structures of the Western Ukrainian diaspora, whose activities are a kind of phenomenon of the national sports movement.

December 2025 marked the 70th anniversary of the formation of a unique sports organization – the Ukrainian Sports Central of America and Canada (USCAK), which, in addition to important statutory tasks for educating Ukrainian youth by means of sports far beyond the borders of Ukraine, strengthening the ethnic unity of world Ukrainians, plays an important role in the development of the Olympic movement of Ukraine.

Keywords: USCAK, history of Ukrainian sports, organized sports movement of the Ukrainian diaspora, Ukrainian diaspora, world Ukrainianness, foreign Ukrainianness, 70th anniversary.

Актуальність, постановка проблеми.

Національний Олімпійський Комітет України відзначає свою славу дату: 35-річчя від дня заснування. При цій нагоді варто згадати про ще один знаменитий ювілей: 24 грудня 2025 року виповнилося 70 років від дня утворення унікальної спортивної організації – Української Спортової Централі Америки і Канади (УСЦАК).

Мета дослідження: проаналізувати роль та значення Української Спортової Централі Америки і Канади у формуванні та розвитку організованого спортивного руху західної української діаспори.

Для вирішення поставлених завдань використовувалися такі **методи дослідження:** метод теоретичного аналізу та узагальнення даних статистики й офіційних документів та окремі загальнонаукові методи: системний аналіз (аналіз, синтез, узагальнення); порівняльно-історичний метод; метод аналогій.

Джерельною базою слугували фонди Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаника НАН України, приватні архівні збірки, особисте листування з провідними діячами спортивного руху західної української діаспори.

Результати дослідження.

Зважаючи на активні процеси формування та розвитку спортивного руху українців США та Канади в 20-30-і роки ХХ століття та в повоєнний період 40-50-х років ХХ століття, дієвий еміграційний спортивний рух на територіях Західної Німеччини, Австрії та Італії на чолі з Радою Фізичної Культури (РФК), а також з метою формування єдиного центру організованого спортивного руху в середовищі української діаспори США та Канади, 24 грудня 1955 року у місті Торонто (Канада) відбулися Загальні Збори засновників українських спортивних товариств західної української діаспори. Саме тоді було створено міжкрайовий організаційний центр українського спорту на теренах США та Канади - УКРАЇНСЬКУ СПОРТОВУ ЦЕНТРАЛЮ АМЕРИКИ І КАНАДИ (УСЦАК).

Участь у цих історичних зборах взяли повноважні представники 13 українських спортивних осередків (9 із США та 4 з Канади), а 2 осередки надіслали письмові вітання. На Загальних Зборах було прийнято статут УСЦАК та вибрано перший склад керівних органів.

Згідно зі статутом та для ефективнішої діяльності УСЦАК сформувала три рівноправні підцентри: Делегатури. Дві Делегатури діють в США: УСЦАК-СХІД та УСЦАК-ЗАХІД та одна Делегатура функціонує в Канаді: УСЦАК-КАНАДА.

За 70 років своєї діяльності колективними членами УСЦАК було понад 40 українських спортивних товариств, клубів, осередків та гуртків, що функціонували й функціонують донині в США та Канаді. Серед найавторитетніших й найбільш дієвих в різні роки українських спортових осередків варто відзначити:

- УСВТ "Чорноморська Січ" – Випені (Нью-Джерсі)
- Карпатський Лещетарський Клуб (КЛК) - Нью-Йорк (Нью-Йорк)
- КЛК- Торонто (Онтаріо)
- КЛК - Філадельфія, (США)
- СТ "Україна" - Торонто (Онтаріо, Канада)
- СТ "Україна" - Монреаль, (Канада)
- СТ "Україна" - Лос-Анджелес, (США)
- Український Спортовий Клуб (УСК) - Нью-Йорк (Нью-Йорк)
- УСО "Тризуб" - Філадельфія (Пенсильванія)
- УАСТ - Рочестер (Нью-Йорк)
- УАСТ "Дніпро" (Балтімор, США)

- “Довбуш” (Нью-Гейвен, США)
- УСК “Київ” (Міннеаполіс, США)
- УСТ “Беркут” (Перт Амбой, США)
- УСТ “Плай” (Нью-Йорк, США)
- УАСТ “Леви” - Чикаго (Іллінойс)
- СК СУМ “Крила” - Чикаго (Іллінойс)
- УАСТ “Черник” - Детройт (Мічиган)
- УАСТ “Львів” - Клівленд (Огайо)
- СК СУМ “Крилаті” - Йонкерс (Нью-Йорк)
- УВК “Іскра” – Ценцінаті (США)
- УРС “Верховина” - Глен Спей (Нью-Йорк),

а також низку пластових, січових, сокільських, туристичних, юнацьких, молодіжних та інших організацій.

Ініціатором утворення і першим головою УСЦАКу був Іван Красник. Він, як і всі наступні голови УСЦАКу, керувалися ідеєю, що основним мотивом діяльності УСЦАК є не тільки дбати за підвищення здоров'я тіла й духу української молоді, а в першу чергу піднесення її національних почуттів.

Упродовж 70 років Українську Спортову Централю Америки і Канади очолювали: мгр. Іван Красник, д-р Едвард Жарський, Володимир Левицький, Ярослав Хоростіль, д-р Михайло Снігурович, Юрій Косакевич, Володимир Кізима, Роман Куціль, Мирон Стебельський, Іриней Ісаїв. Під сучасну пору головою УСЦАК є Мирон Биц.

Щорічно УСЦАК організовує та проводить низку різноманітних першостей та змагань першості з найбільш популярних в середовищі українських спортових осередків західної української діаспори видів спорту: футбол (копаний м'яч), волейбол (відбиванка), легка атлетика теніс, баскетбол (кошиківка), плавання, шахи, регбі, крикет, керлінг, лижні перегони та ін.

Основними формами проведення усієї спортивно-масової роботи під егідою УСЦАК залишаються: щорічні першості УСЦАК з окремих видів спорту; Спортові Ігрища Молоді, «Українські Олімпіади» (або «Вільні Олімпіади»), вишкільні школи, літні вишкільно-виховні табори; пластові табори, тематичні вечори, збори, святкові зібрання, участь у загальноукраїнських фестивалях тощо.

За підтримки УСЦАКу друкуються тематичні видання, книги, довідники, альманахи, брошури. Упродовж 50 років виходив друком друкований орган УСВТ «Чорноморська Січ» - спортовий

журнал «Наш Спорт» (головний редактор і єдиний за всю історію журналу - Омелян Твардовський).

Серед найвизначніших імен українського спорту з теренів УСЦАК варто відзначити Олександра Скоценя, Ореста Поповича, Бориса Чамбула, Майкла (Михайла) Крушельницького, Зенона Снилика, Євгена Орищина, Ореста Лебеда, Володимира і Євгена Чижовичів, Тараса Ліськевича, Нестора Паславського, Зенона Матківського, Ярослава Дахнівського та багатьох, багатьох інших.

*При цьому варто зауважити про подію, яка сколихнула усю українську діаспору й усю Україну – 19 серпня 2014 року в бою на українсько-російському кордоні поблизу Іловайська загинув колишній вихованець відбиванкового спорту УСЦАКу, який упродовж десяти років прославляв українське ім'я на американських спортових аренах, випускник військової Академії у Вест Пойнті й який прийняв українське громадянство **Маркіян Паславський**. Боєць батальйону «Донбас» (псевдо «Франко») похований між найвизначнішими Героями України на Аскольдовій могилі в столиці України. Похорон відправи очолив Верховний Архиєпископ УГКЦ Патріярх Святослав Шевчук.*

УСЦАК є членом Світового Конгресу Українців (СКУ) і як міжкрайова організація має представника в секретаріаті СКУ.

З відновленням державної незалежності України УСЦАКом налагоджено дієві стосунки з організаторами фізкультурно-спортивного руху в Україні, в окремих областях України та з окремими спортивними інституціями.

В роки становлення НОК України та окремих федерацій з видів спорту УСЦАК організував та надавав істотну фінансову, організаційну, волонтерську та медійну підтримку українському спорту. Було створено «Фонд відродження спорту в Україні», «Олімпійський Фонд», кілька стипендійних фондів. Тільки упродовж 1991-1996 років, УСЦАКом було зібрано для підтримки українського спорту понад 350 тис. ам. дол., що дозволило НОК України майже безболісно увійти в міжнародний спортивний рух.

18 червня – 1 липня 1991 року відбулася надзвичайної ваги та значення історична поїздка збірних команд УСЦАКу в Україну (понад 500 осіб), де було урочисто й масштабно відзначено 80-річчя СТ «Україна» - Львів.

Також варто зауважити про створення Музею українського спорту та Зали слави й багато іншого за ці роки.

За фундаментальний внесок у розвиток олімпійського руху України державним нагородами України відзначені: уродженець Львівщини, громадянин Канади, активний член футбольної команди СТ "Україна" – Торонто, тренер цього товариства; згодом член Управи Відділу Конгресу Українців Канади в Торонто, голова культурного центру ім. Тараса Шевченка в Етобіко, голова Комісії спорту Ради директорів Світового Конгресу Українців; голова організації Канадських Приятелів Національного Олімпійського Комітету України, заступник голови УСЦАКу св.п. Стах Габа (відійшов у засвіті 3 липня 2010 року), а також аташе НОК України в 1994-2002 роках, кавалер найвищої відзнаки НОК України, кавалер відзнаки імені Івана Боберського Львівського державного університету фізичної культури, громадянка США Ляриса Барабаш-Темпл, чиї родинні корені також пов'язані зі Львівщиною. Свого часу саме її журналісти називали добрим ангелом українських атлетів.

Активні взаємини з УСЦАКом підтримували й підтримують Валерій Борзов, Іван Федоренко, Володимир Кулик, Микола Костенко, Володимир Геращенко, Лесь Танюк, Микола Жулинський, Ярослав Кендзьор, Анатолій Матвієнко, Василь Карленко, Герман Беньямінов, Володимир Бринзак, Андрій Власков, Віктор Банников, Галина Змієвська, Віктор Петренко, Юрій Маслачков, Юрій Тумасов, Володимир Малежик, Анатолій Чалий, Петро Безпалько, Галина Нечаєва, Ігор Заседа, Віталій Ігнатенко, Мирослав Карабін, Алла Хоменко; спортивні діячі Львівщини: Карло Мікльош, Юліан Кордіак, Йосип Лось, Іван Яремко, Юрій Назаркевич, Адріан Михальчишин, Мирослав Герцик, Юрій Козій, Наталія Балюк, Оксана Вацеба, Степан Родак, а також окремі тренери, журналісти, фахівці Криму, Києва, Вінниці, Івано-Франківська, Тернополя, Ужгорода та чимало чимало інших.

Висновки.

Проведене нами наукове дослідження дозволяє стверджувати, що утворення Української Спортової Централі Америки і Канади (УСЦАК) сприяє:

- Збереженню та поширенню серед закордонного українства ідей олімпійського руху;
- Зміцненню етнічної єдності українців всього світу завдяки використанню засобів фізичного виховання та спорту;
- Вчасному визнанню олімпійського руху в Україні міжнародними спортивними організаціями;

• Видатним досягненням українських спортсменів та їх тренерів на Іграх літніх Олімпіад, зимових Олімпійських іграх та інших офіційних міжнародних змаганнях.

Додатки.

Вважаємо за доцільним додати деякі витяги з листів лідерів українського спорту США та Канади (більшість із них вже відійшли у засвіти...) до однієї із авторок цього дослідження (Оксана Вацеба). Їхні думки викладені подеколи в коротких, подеколи у розлогих листах, відображають роль і значення організованих структур спортивного руху української діаспори, емоційне тло в середовищі української діаспори кінця 90-х – початку 2000-х років:

29 грудня 1998 р.

...Цьогорічний спортовий сезон пройшов згідно з накресленими плянами: тобто відбулися річні першенства УСЦАК в тенісі, плаванні, відбиванці, шахах, футболу. Влаштовано чергові Українські Спортові Ігрища Молоді. Відсвяткували золоті ювілеї СТ “Україна” в Торонті, Канада і Українського Спортового Клубу в Нью Йорку. На цьому святкуванні було ряд делегацій від братніх спортових осередків і УСЦАК. Присутніх понад 300 гостей привітали посадник Нью Йорку і Губернатор стейту Йорк - Потакі. З України привіт прислав НОК.

Омелян Твардовський, США

29 лютого 1999 р.

...Усі ми в діаспорі жили надіями і сподівалися на чергові кроки спорту в Україні в напрямі українізації і взагалі дальшого розвитку. Ми не одноразово встидалися перед американцями і нашою молоддю, народженою поза Україною, коли зустрічали спортові зірки України, майже ніхто з них не володіє рідною мовою...

...Дуже вболіваємо і останніми випусками “Спортивної газети”. Від часу, коли вона стала офіційним виданням Держкомспорту України, на її сторінках друкуються матеріали в московській мові. Що це таке? Чи дійсно спортом в Україні завідує москва? Такого не було навіть за сталінсько-брежнєвських часів. Чи ці наші спортові чиновники і редактори спортових видань з’їхали з глузду? Як можна так низько падати для догоди злодійській москві?

Вибачте за висловлені мною ці болячки, вони жахливо поділають на дальшу співпрацю із спортивною Україною...

Омелян Бучацький, Сідней, Австралія

9 травня 1999 р., Ньюарк, Н.Дж. США

...У нас зараз ювілейний рік: нашому товариству сповнилося 75 років існування. Це досить замітний ювілей як з погляду "старости" так і творчих надбань. Наші ювілейні святкування відбуватимуться так сказавши по "спортовій лінії" різнородними спортовими турнірами, а на завершення видаємо об'ємисту історію 75-ть ліття УСВТ "Чорноморська Січ", з багатьма знімками, на доброму папері з ювілейною твердою обкладинкою. Книжка має появитися при кінці цього місяця...

Мирон Стебельський, США

29 листопада 1999 року

Коло нас продовжується активність в діючих спортових осередках. Ряд українських футбольних дружин беруть участь в іграх чемпіонатів в своїх Стейтах і здобувають непогані висліди. В наступному році в днях 1-4 липня у Філядельфії відбудеться "Українська Діаспорна Олімпіада 2000", господарем якої буде місцевий Український Спортовий Осередок "Тризуб", що відзначуватиме своє 50-ліття. Ігри відбудуться в таких ділянках спорту як: копаний мяч, відбиванка, плавання, теніс, голф, легка атлетика (тільки в бігах – 100, 200, 400, 1500 м), софтбол і шахи. Саме такими ділянками спорту в більшості займаються наші спортові осередки в Америці і Канаді.

Омелян Твардовський

8 лютого 2001 року

...Було нам дуже приємно прочитати в київській "Спортивній газеті" прихильну рецензію, особливо на мою статтю "Коли врешті спортові кадри України заговорять Державною мовою?". Ми дуже бажали того, щоб наш погляд на цю наболілу тему дійшов до відомих спортсменів, спортових функціонерів і взагалі до жителів України. Минуло вже 10 років від часу як УСЦАК розпочав тісну співпрацю з НОК і окремими спортовими Федераціями України. За цей час ми відбули сотні зустрічей з різними спортовими діячами України і спортсменами. На початку ми із зрозумінням ставилися до їх русифікаційного, мовного стану, бо уважали, що це жалюгідний спадок окупанта України. На жаль, минуло вже 10 років незалежності України і за цей час ми вважаємо можна вивчити не одну, а кілька мов. Тим більше цей русифікаційний феномен спортових кадрів України дуже пошкодив близькій співпраці між українською спортовою діаспорою і спортовцями України. Дійшло до того, що наші діти,

яких ми з немалими труднощами навчили рідної мови, не можуть на цій мові порозуміватися із спортсменами України. Тому тепер і важко нам вагомо піддержувати різні важливі спортові проекти, люди не хочуть фінансувати рускомовних.

Омелян Твардовський

25 січня 2002 р.

...В місяці березні вийде з друку чергове видання УСЦАК під титулом: "УСЦАК і спорт в Україні". В цьому виданні на понад 380 сторінках ілюстрованій документальними фото-світлинами в твердих обкладинках, будуть поміщені статті. Виїмкові звіти голів УСЦАК, документальні листи і поляки НОК і спортових Федерацій України. ...Зацікавлені читачі діяльністю УСЦАК і особливо історики українського спорту матимуть правдиве джерело фактів про цю українську спортову Установу в діаспорі.

...Очевидно ми тут на чужині робимо, що можемо для добра українського спорту в діаспорі і Україні.

З дотеперішнього досвіду співпраці із спортивною Україною нам виглядає, що найбільшою гальмою в цьому є брак українського патріотизму, брак досконалого знання української мови і впливаючі з цього ряд інших браків. Економічні негаразди в державі, на нашу думку, не можуть бути причиною цього лиха. Чи може ми помиляємося?

Все, що нам залишається, то жити з надією, що з роками дальшої незалежності все таки в Україні виростуть справжні патріоти і нарешті зрівняють під цим оглядом Україну, в тому числі і спортові кадри з іншими Європейськими країнами та такими сусідами як Польща, Словакія, Угорщина, Румунія...

Омелян Твардовський

8 серпня 2002 року.

Хочу похвалитися Вам, що УСЦАК видав монументальну книгу "УСЦАК і спорт в Україні". Редактор Омелян Твардовський завдав собі труду й зредагував книгу варту уваги. Проситиму Вам роздати моїм друзям, а дальше постарайтеся, щоб книга потрапила у важні університетські і інститутські бібліотеки і інші важливі установи.

Дякую за цю прислугу й прошу дальше про мене пам'ятати!

З правдивою пошаною й приязню, **Мирон Стебельський**

30.09.2003, Торонто

Щирий привіт з Торонто. Час біжить – люди відходять. Ось недавно поховали О. Скоценя. І так ще одна сторінка українського спорту скінчилася. Радий, що буде старання його

життя відсвяткувати іменуванням його імені вулицю у м. Львові.
Вірю, що його архівні матеріали не пропадуть...

Всеволод Соколик, Торонто.

01.12.2003, Торонто

Був приємно здивований прочитаним, що до війни у Харкові і Києві уживалося слово "гокей"! Ми тут в Канаді дуже чутливі на ужиток того слова!!

Всеволод Соколик, Торонто

30 січня 2004 р., Ньюарк

...Управі вдалося відновити краєві лещетарські змагання за першість УСЦАК. Вони відбудуться при кінці лютого в Гантер - Н.Й. – господар змагань КЛК.

Останніми часами вдалося притягнути в систему УСЦАК три футбольні клуби, зорганізовані новими емігрантами з України... Ми й далі стараємося продовжувати діяльність УСЦАК! За рік в 2005 році відзначуватимемо 50 ліття цієї заслуженої Організації!

Не забувайте про мене, про УСЦАК, бо нам, як то "євшан зілля" потрібний живий й частий зв'язок з Україною, зі Львовом.

З пошаною, **Мирон Стебельський**

25 березня 2004 р.

...Я, як і мої друзі з великою приємністю читаємо листи від Вас. Ви їх наповнюєте щиросердечністю, духовним оптимізмом та доброзичливістю. Яке щастя, що Ви повсякденно маєте доступ до нашої молоді і передаєте їй ці чудові прикмети.

...Після останніх Загальних Зборів УСЦАК, праця Управи проходить досить справно. Завдяки кільком ново-вибраним діячам до Проводу УСЦАК, значно підсилилася спортова активність в таких віддалених українських спортових осередках, як: Торонто, Чикаго, Дітройт, Рочестер. Ряд наших спортових осередків в цьому і наступному роках будуть відзначати свої Ювілеї. В цьому році УСВТ "Чорноморська Січ" вже має підготовану програму святкувань, на протязі літа відбудуться різноманітні турніри з різних ділянок спорту. Підготовляємо чергове видання – Ювілейний Фотоальбом.

В наступному році свої Ювілеї відзначать СТ "Україна" – Торонто і Українська спортова Центральна Америки і Канади.

Роботи для нас і особливо для мене вистарчає...

Найкращі побажання Вам, **Омелян Твардовський**.

30 червня 2004 року

...Недавно одержав від п. В.Кулика знимку з олімпійським орденом на шиї з яким (орденом) він частинно ділиться зі мною, дедикуючи мені з допискою, що мовляв в цьому й моя заслуга... що за шляхетний жест!

Дружні вітання, **Мирон Стебельський**

28 грудня 2004, Торонто.

З подивом слідкував за течією демократичного руху в Україні. А в недію 26-го вірю, що мрії багатьох як Лисяка, Бучацького, Орищина, Скоценка та багатьох інших здійснилися. Припускаю, що вже немає повороту до старого. Нове покоління, загартоване на Майдані Свободи та свідоме свого минулого не допустить до цього. Поздоровляю із цією перемогою.

Всеволод Соколик, Торонто.

Список літератури.

1. УСЦАК і спорт в Україні / упорядник Омелян Твардовський - Ньюарк, Нью Джерсі, 2002 - 472 с. (Library of Congress Catalog Card Number: 02-141123)

2. Вацеба О.М. "Наш спорт» - як феномен зарубіжної української спеціалізованої преси. // Наш Спорт (Випені, США) - 2014. - Ч.50. - С.5-8.

3. Вацеба О.М. Феномен зарубіжної української спортивної періодики // праці Наукового Товариства ім. Шевченка. Том XXXI. Лікарський збірник: медицина і біологія. Нова серія. Том XX. - Львів, 2012.- С. 36-48.

4. Вацеба О.М., Козій Ю.С. Олімпійська ідея в спортивному русі української діаспори США і Канади // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні: Збірник наукових праць Міжнародного університету "РЕГІ" імені академіка Степана Дем'янчука. - Рівне: Принт-Хауз, 2001. - Випуск 2. - С. 17-19.

5. Вацеба О.М. Спорт української діаспори: Показчик книжкових видань з фізичного виховання і спорту української діаспори. - Львів: Українські технології, 2003. - 84 с.

6. Герцик М.С., Вацеба О.М. Вступ до спеціальностей галузі "Фізичне виховання і спорт": Навчальний посібник / 3-е вид. Харків: ОВС, 2004. - 176 с.

7. Козій Ю.С. Спортивний рух в середовищі західної української діаспори: Автореф. дис... к. фіз. вих.: 24.00.02 / Волинський держ. універ. ім. Л. Українки. - Луцьк, 2000. - 18 с.